

Tadeusz Bieniaszewski, Marek Raczkowski
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie,
Paweł Artych, Janusz Szwałkiewicz
Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie

DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY PRZYRODY PODEJMOWANE W RDLP OLSZTYN

*NATURE CONSERVATION MEASURES IN THE REGIONAL DIRECTORATE
OF STATE FORESTS IN OLSZTYN*

Słowa kluczowe: lasy państwowe, ochrona przyrody, leśny kompleks promocyjny

Key words: state forests, nature conservation, Promotional Forest Complex

Abstract. Nature conservation has evolved since the beginnings of Polish statehood. The significance and intensity of implementing conservation measures is closely correlated to the level of ecosystem exploitation and increase in social awareness. Today, nature conservation in Poland is regulated under numerous acts of national law as well as international conventions, agreements and directives incorporated into national law. The growing intensity of resource use will prompt the authorities to adopt more rigorous nature conservation laws and enforce their observance.

WSTĘP

Ochrona przyrody ewoluowała i przekształcała się od początków naszej państwowości. Znane są zapisy historyczne o początkach jej wdrażania już przez pierwszych władców naszego kraju (Brunka 2009, Frydel 2009). Jej znaczenie i intensywność wprowadzania jest ściśle powiązana ze stopniem eksploatacji ekosystemów i stopniem wzrastania świadomości społecznej. Jak pisze Bieniaszewski (2010), „*narastanie świadomości o potrzebie ratowania przyrody, która wraz z szybkim rozwojem technologii ulega degradacji i niszczeniu, zaznaczyła się już w końcu XIX wieku. Jednym z pierwszych działań, jakie podjęto w tym zakresie, były postulaty, które sformułowano na międzynarodowym spotkaniu w Sztokholmie w 1972 roku*”.

Obecnie, ochronę przyrody w naszym kraju regulują liczne akty prawne krajowe jak i podpisane konwencje, porozumienia i dyrektywy o zasięgu międzynarodowym i włączone do prawa krajowego. Wymieńmy tu, chociaż niektóre krajowe uregulowania prawne: Ustawa o ochronie przyrody czy Ustawa o oddziaływaniu na środowisko. Uregulowania prawne o zasięgu międzynarodowym to: Konwencja Ramsarska, Waszyngtońska, Berneńska, porozumienia z Rio de Janeiro, z Aarhus, Bońska, porozumienie Helsińskie, Paryskie czy wreszcie

Europejską Konwencję Krajobrazową, szereg praw unijnych w tym Dyrektywy Ptasia i Siedliskową (Bieniaszewski i in. 2010, 2011, Grzywacz, Marszałek 2007, Referowska-Chodak 2008). To tylko część pakietu prawnego chroniącego przyrodę i wrażliwość ekosystemów.

Zatem należy domniemywać, iż wraz ze zwiększaniem stopnia intensywności pozyskania surowców coraz intensywniej i uważniej będziemy się odnosić do ochrony przyrody i rygorystycznie egzekwować jej prawa.

Jednak zasadniczym zagadnieniem pozostaje fakt by, eksploatując dobra naturalne dla rozwoju społeczeństw, zachować równowagę i umiar zarówno w ich eksploatacji jak i w ich ochronie.

NOWY SPOSOB ORGANIZACJI GOSPODARSTWA LEŚNEGO LASÓW PAŃSTWOWYCH W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCEJ USTAWY O LASACH

Nowe podejście do leśnictwa i gospodarki leśnej wprowadzono do praktyki już ponad 20 lat temu (Dawidziuk 2012, Fonder 2012, Grzywacz 2007, Stocki 2012). Ustawa o lasach z 1991 roku wprowadzając nowe założenia, tj. leśnictwo wielofunkcyjne w miejsce dotychczasowego leśnictwa surowcowego wyznaczyła nowy kierunek w leśnictwie, przeobrażając i przewartościowując dotychczasowe modele użytkowania lasu (Bieniaszewski i in. 2010, Bieniaszewski in. 2011, Dawidziuk 2012, Fonder 2012, Grzywacz 2007, Stocki 2012). Nowa ustawa zakładała wprowadzanie modelu leśnictwa trwale zrównoważonego prowadzonego zgodnie z zasadami ochrony lasu, trwałością utrzymania lasów, zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów oraz powiększenia zasobów leśnych (Dawidziuk 2012, Kapuściński 2002). Znaczy to ni mniej ni więcej iż odstępuje się od modelu w którym preferowano produkcję surowca drzewnego na rzecz zrównoważonej wielostronnej gospodarki leśnej. Wprowadzenie tych zmian strukturalnych wynikało m.in. z powodu oczekiwań społecznych w stosunku do leśnictwa i wzrostu zapotrzebowania na wszelkie dobra wynikające z produkcyjnych i pozaprodukcyjnych funkcji lasu (Bieniaszewski i in. 2010, 2011, Stocki 2012). Lecz nie do końca zdawano sobie sprawę, że realizacja wielu celów i zadań zapisanych w ustawie może rodzić konflikty. Trudno, bowiem utrzymać właściwe proporcje pomiędzy poszczególnymi funkcjami tak by się one nawzajem nie wykluczały a wzajemnie uzupełniały. Przy wielości funkcji należy się liczyć z sytuacjami konfliktowymi (Kapuściński 2002).

Należy pamiętać, iż nowe podejście do leśnictwa wprowadzono w momencie stosunkowo słabej koniunktury w gospodarce. Przykładem tego może być chociażby wielkość pozyskania i sprzedaż drewna. Według danych GDLP, poziom pozyskania drewna wynosi obecnie około 35 mln m³ i rośnie. Prognozy wielkości pozyskania tego surowca w Polsce to około 40 mln m³ drewna w 2030 roku, (Adamowicz 2012), podczas gdy na początku lat 90 wynosił zaledwie 17, 5 mln m³ (GDLP 2012).

Wprowadzenie nowego modelu leśnictwa, w momencie wyraźnego ożywienia gospodarczego, pozwoliło na znaczne zaktywizowanie tego działu gospodarki i przestawienie go w wielu dziedzinach na tory nowoczesnej gospodarki, czego efekty widoczne są do chwili obecnej. Jednakże postawiło to przed Lasami Państwowymi wielkie wyzwanie organizacyjne, a także niemałe wyzwanie finansowe. Reorganizacja działalności gospodarczej objęła w zasadzie wszystkie działy produkcji a nawet administracji poprzez chociażby szeroko stosowaną komputeryzację i informatyzację (Dawidziuk 2012). Poprzez modyfikację i unowocześnienie szkółkarstwa (szkółki kontenerowe), uzyskano wyraźny efekt w ilości i poprawę, jakości w produkcji sadzonek (Fonder 2012). Szkółki kontenerowe są dziś jednym z kilku sposobów produkcji materiału nasadzeniowego i przyjmuje się ten fakt, jako rzecz oczywistą. Stan na dzień dzisiejszy to uruchomionych kilkanaście nowych wysokowydajnych szkółek kontenerowych, i kilka w budowie, produkujących sadzonki według nowoczesnej technologii (z dużym udziałem leśników w jej doskonaleniu) i wymuszającej nowe podejście w zalesianiu i odnawianiu drzewostanów (Tarasiuk, Wesoły 2012).

Przykładem otwarcia lasów na potrzeby społeczeństwa są też chociażby Leśne Kompleksy Promocyjne (Bieniaszewski i in. 2010, 2011, Fonder 2012, Stocki 2012). Spełniają one wiele funkcji od wdrażania proekologicznej gospodarki leśnej, prowadzenia badań naukowych i testowania uzyskiwanych wyników po edukację ludności a w szczególności młodzieży, a na ochronie przyrody kończąc. Wydaje się że LKP są obecnie najefektywniejszym narzędziem dydaktycznym służącym edukacji i przybliżania społeczeństwu podstawowych problemów produkcji leśnej a także wykorzystywane są dla promocji polityki leśnej państwa (Bieniaszewski i in. 2010, Stocki 2012). Na przestrzeni lat 1994-2011 powołano łącznie 25 Leśnych Kompleksów Promocyjnych. Powierzchnia tych, LKP wynosi obecnie 1 211 231 ha, co stanowi około 17% ogólnej powierzchni LP i obejmuje różne, lecz zawsze najciekawsze obszary o najbardziej interesujących warunkach przyrodniczo-siedliskowych naszego kraju (Stocki 2012). Dokonując wydzielenia obszaru, na którym ma funkcjonować LKP zwraca się szczególną uwagę by w obrębie ich granic znalazły się różne jednostki taksonometryczne, co umożliwia objęcie obszarów o zróżnicowanej regionalizacji przyrodniczo-leśnej.

I wreszcie wraz ze zmianą sposobu prowadzenia gospodarki leśnej inaczej postrzega się plany urządzania lasu, które są obecnie podstawowymi dokumentami wg., których prowadzi się gospodarkę leśną. Inne postrzeganie planów urządzania lasu wyraża się chociażby tym, iż zawierają one integralnie plany (programy) ochrony przyrody w danym Nadleśnictwie (Dawidziuk 2012). Nieodzownym elementem nowoczesnej gospodarki leśnej (na etapie planistycznym) stała się mapa numeryczna – nowe narzędzie - która funkcjonuje już powszechnie we wszystkich jednostkach LP.

Kolejnym elementem dostosowania się leśnictwa do wymogów gospodarki rynkowej była reorganizacja zatrudnienia i zarazem pozbycie się balastu zbędnej infrastruktury. W wyniku tych działań LP zredukowały - pozwalając się

usamodzielnic - dużą grupę pracowników dotychczas zatrudnionych w LP. Konieczność restrukturyzacji zatrudnienia o blisko 70% wynikała z dostosowania się do nowych realiów ustrojowych.

Omawiając główne zmiany w organizacji pracy LP w wyniku wprowadzenia obecnie obowiązującej ustawy, należy zaznaczyć także znaczne zmiany w organizacji sprzedaży drewna, m.in. poprzez sprzedaż drewna na zasadzie akcji internetowych czy też podpisywaniu umów długoterminowych na dostawę drewna. Zmiany te mają zmniejszyć monopol LP, jako głównego dostawcy drewna na rynek krajowy i wzmocnić więzy kooperacyjne w sektorach leśnym i drzewnym.

Jednakże wobec zachodzących zmian zarówno demograficznych jak i klimatycznych w niedalekiej przyszłości przewiduje się znaczny nacisk i wysoką presję wywieraną na LP przez przemysł drzewny w zakresie ilości pozyskania drewna dla zaopatrzenia rynku krajowego w ten surowiec. Wielu autorów w tym Rykowski (2010) zauważa ten problem i zastanawia się nad kierunkami dostosowania LP do tych oczekiwań. Wzrost pozyskania, w celu zaspokojenia rosnących potrzeb rynku, wiąże się z intensywną eksploatacją zasobów drewna, wzmożoną ochroną drzewostanów w celu ich ochrony przed szkodnikami i chorobami by uzyskać maksymalną produktywność upraw leśnych. To również, wydaje się, że nieuniknione, przejście do leśnictwa plantacyjnego, pozwalającego na większą produkcję drewna w określonym czasie z niewzrastającej już zasadniczo powierzchni leśnej (Rykowski 2010). Wielu odbiorców drewna krajowego uważa, iż pozyskiwanie drewna w granicach połowy jego rocznego przyrostu jest istotnym hamulcem dla rozwoju przemysłu drzewnego i gałęzi pokrewnych kryjących znaczne rezerwy w tworzeniu nowych miejsc pracy.

Przytaczany przez Adamowicza (2012) raport Udo Mantau na temat polskiego rynku drewna opracowany na zlecenie International Paper z Kwidzyna wskazuje na duże możliwości i kryjące się rezerwy w polskim leśnictwie. Według danych publikowanych przez profesora Udo Mantau potencjał pozyskania drewna w Polsce wynosi obecnie 57 mln m³ rocznie z tendencją nieznacznie malejącą do 2020 roku, niezrealizowany potencjał pozyskania drewna to 9 mln m³ rocznie, potencjał bezpośredniego dodatkowego dochodu dla LP do 2020 roku to od 1 do 2 mld zł/rok, potencjał wytworzenia nowych miejsc pracy w sektorze leśnym do 2020 roku – 10 000 etatów, dodatkowe nowe miejsca pracy wytworzone przez powiązane działania do 2020 roku – 70 tys. etatów. Według tego autora, nie realizowanie podaży drewna na poziomie potrzeb rynkowych uruchomiło import drewna z krajów trzecich w roku 2010 na poziomie 2,3 mln m³. Autor ten podaje iż niepełna podaż drewna na zaspokojenie rynku spowoduje iż na rynku zabraknie około 11 mln m³ drewna.

Pomijając trafność szacunków prof. Udo Mantau warto się zastanowić nad danymi, które przytacza Jan Szramka (Malinow 2012). Według tego autora (z-ca dyrektora generalnego LP) prawidłowo prowadzona gospodarka leśna pozwoliła zwiększyć powierzchnię lasów w Polsce w 2011 r. do 7,1 mln ha, a także istotnie zwiększyć wskaźnik zasobności ze 189 do 251 m³/ha, zaś oszczędna, podyktowana rozsądkiem, utrzymywana wielkość pozyskiwania na poziomie około 50%

rocznego przyrostu pozwoliła uzyskać zapas grubizny szacowany na poziomie 1772 mln m³. Jednak efekty „racjonalnej gospodarki leśnej” w efekcie spowodowały, iż mamy dziś drzewostany o przeciętnej wieku 62 lata a powierzchnia drzewostanów ponad 100 letnich wynosi około 1165 tyś. ha. I właśnie z tego tytułu rodzi się problem, bo jak podaje Szramka, oprócz pogarszającego się surowca dochodzi fakt, iż dojrzałe drzewostany są bardziej podatne na czynniki szkodo-twórcze i łatwiej podlegają rozpadowi.

Te wyzwania stojące przed leśnictwem nie do końca są zgodne są z postulatami ochrony przyrody, która za cel stawia objęcie różnymi formami ochrony zwiększonych arealów drzewostanów, co jest jednoznaczne z wpływem na sposób prowadzenia gospodarki leśnej przez PG LP. Należy w tym miejscu przypomnieć, iż na chwilę obecną pod zarządem LP znajduje się około 50% lasów zaliczanych do ochronnych, w których funkcja produkcyjna jest maksymalnie ograniczona i podporządkowana funkcjom ochronnym, (średni udział lasów ochronnych w wielu krajach nie przekracza 20%, Pigan, Błasiak 2010).

Jak pisze Laurow (2012), oprócz rezerwatów ścisłych są to pobocza dróg publicznych, otoczenia miast i uzdrowisk, źródłiska rzek, ujęcia wodne miast i szereg innych.

Jest faktem oczywistym, iż lasy bez właściwej ochrony i rozumnej eksploatacji, nienarządzającej ich na dewastację, nie będą właściwie funkcjonowały, niemniej współpraca tych dwóch podmiotów (GDLP i GDOŚ), a najlepiej ustanowienie jednego zarządzającego wpłynęłoby na ograniczenie istniejących obecnie sprzecznych interesów a ograniczenie kosztów tego nadzoru było by w interesie nas wszystkich. Obawa o nadmierne eksploatowanie zasobów naszych drzewostanów, przy właściwie nałożonych reżimach ustawowych i przy świadomości, iż PGL LP, jako gospodarz nie zniszczy swego gospodarstwa, wydaje się, iż jest bezzasadne. Świadczyć o tym może chociażby kilkudziesiąt lat historii LP i efekty ich gospodarowania w postaci zwiększonego zapasu drewna, czy też dbałości o trwanie gatunków a nawet ich restytucję widoczne w chwili obecnej. Warto tu zaznaczyć, iż świadomość ochrony rodzimej przyrody nie datuje się z chwilą wprowadzenia Ustawy o ochronie przyrody. Z zapisów historycznych wynika, że już Bolesław Chrobry miał jej świadomość dostrzegając ograniczone jej zasoby i wdrażał rozsądną jej eksploatację, wprowadzając bardziej lub mniej udolnie zapisy w prawie o ochronie bobra, czy też wprowadzonym nieco później przez Władysława Jagiełłę prawie chroniącym cisa, czy ochronie i ograniczeniu polowań na dzikie konie, łosie i tury (Brunka 2009, Frydel, Nawrocka-Grzeškowiak 2009). Jak z tego wynika dbałość o przyrodę a więc o swoje otoczenie datuje się od początku naszej państwowości.

Narastanie świadomości ekologicznej lub konieczności ratowania przyrody, która wraz z rozwojem przemysłu i wzrostowi zaludnienia ulegała coraz szybszemu niszczeniu wyraźnie uwidoczniło się na początku XIX wieku (Bieniaszewski i in. 2010). Chęć pozostawienia dla następnych pokoleń nie zniszczonych ekosystemów i zasobów surowca a także duża presja społeczeństw powoduje iż zagadnienia

związane z przyrodą i jej ochroną stawia się dziś na pierwszym miejscu. Jednakże rozwój społeczeństw wymaga zwiększonych dostaw surowców. Te dwie sprzeczne jak się wydaje potrzeby, muszą znaleźć rozsądny kompromis. Zagadnienie to dotyczy nie tylko Polski, lecz gospodarki całej planety (Rykowski 2010). Jak pisze Kapuściński (2002), „w relacjach między zadaniami gospodarczymi i związanymi z ochroną przyrody w LP, trzeba pamiętać, że dla zachowania niezbędnej równowagi i wzajemnej zgodności między wszystkimi funkcjami lasu nie można przekroczyć pewnych granic i proporcji”.

Trudno na dalszą skalę planować zwiększone dostawy surowca bez ochrony lasu i jego, racjonalnego użytkowania. W przypadku leśnictwa zagadnienie to można rozwiązać, a pomaga w tym fakt, iż produkcja surowca drzewnego jest produkcją odnawialną, oczywiście w przypadku spełnienia podstawowego warunku, jakim jest jego rozumna eksploatacja i prowadzenie wszechstronnych badań nad możliwie ekonomicznym użytkowaniem tego surowca. Jednak dość dyskusyjną sprawą, rodzącą duże zainteresowanie a także wiele konfliktów jest sposób podejścia do jego rozwiązania. Stworzenie nowej struktury administracyjnej do wdrażania planów ochrony przyrody, realizowanych w dużej mierze ze środków wypracowanych w LP budzi uzasadnione niezrozumienie i wysokie skonfliktowanie środowisk leśników (Glura 2007, Grzywacz, Marszałek 2007, Kapuściński 2002, Laurow 2012, Malinow 2012, Pigan, Błasiak 2010, Rykowski 2010, Szujecki 2010, Szwagrzyk 2007, Wójcik 2010).

Bierze się to z faktu, iż leśnicy od zawsze otaczali las (czytaj przyrodę) różnymi formami ochrony, a odebranie im tych zadań i przekazanie w inne ręce odbiera się, jako niska ocenę ich dotychczasowej pracy w tym zakresie. W przeszłości w LP ochrona przyrody objęta była bowiem szczególną troską. Obecnie też nie jest inaczej. Lasy Państwowe, jako gospodarz na powierzchni jednej trzeciej powierzchni kraju czyni wiele by zachować ją w najlepszym stanie a jednocześnie realizować swoje zasadnicze cele gospodarcze. Do wyraźnie zauważalnych osiągnięć LP w zakresie działań podejmowanych na rzecz ochrony przyrody zaliczyć należy chociażby to, iż opracowano programy ochrony przyrody w nadleśnictwach, nastąpił wyraźny wzrost świadomości obowiązku i potrzeby uwzględniania w gospodarce leśnej zadań z zakresu ochrony przyrody, przystąpiono do wyłączenia z produkcji pozostałości lasów naturalnych oraz pozostawia się części starych drzew do ich naturalnej śmierci i fizycznego rozkładu, odchodzi się od nadużywania środków chemicznych w ochronie lasu czy też rozszerza się zakres edukacji społecznej oraz zakres konsultacji społecznych w ocenie planów urządzania lasu oraz bieżących planów działań (Kapuściński 2002).

Ochrona przyrody, przy niemałych kosztach własnych Nadleśnictw, na gruntach LP realizowana jest w dziewięciu z dziesięciu rodzajów form ochrony przyrody i są to: rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, obszary ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów (Pigan, Błasiak 2010). Według tych autorów

ogółem na gruntach LP istnieje ponad 1200 rezerwatów, blisko 12 tys. pomników przyrody, prawie 9 tys. użytków ekologicznych, ponad 3 tys. stref ochronnych dla zwierząt. Bardzo znaczącą w sensie ilościowym częścią prawnej ochrony przyrody są drzewa pomnikowe (Grzywacz 2011). Według danych za 2010 rok liczebność pojedynczych chronionych drzew pomnikowych wynosiła 29 472, grup drzew 3482, alej 674, głązów narzutowych 992, skałek, grot, jaskiń 296, źródeł, wodospadów, wywierzysk, jarów itp. 504. W sumie, więc ochronie prawnej podlegają 35420 obiekty. Wśród pomnikowych drzew wyróżnia się 71 rodzajów ze 171 gatunkami (Grzywacz 2011).

Wśród lasów podlegających ochronie wyróżnione zostały lasy wodochronne, glebochronne, uszkodzone przez przemysł, lasy wokół miast, lasy obronne, oraz lasy innych kategorii (Ustawa o lasach z 1991r). Łączna więc powierzchnia lasów ochronnych w Polsce (dane za 2008 r.) to 3292 tys. ha co jest równoważne z 46, 6% powierzchni lasów znajdującej się w użytkowaniu LP (Pigan, Błasiak 2010).

II. DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY PRZYRODY W RDLP OLSZTYN

Wychodząc naprzeciw obowiązującej ustawie (Ustawa o lasach z 1991 r.), a także łącząc wcześniejsze własne działania, stwierdzić należy, iż w zakresie ochrony przyrody na terenie działania, RDLP Olsztyn poczyniono wiele (tab. 1, 2, 3, 4, 5, 6,) Celem tego opracowania jest przybliżenie tych działań czytelnikowi.

Działania na rzecz ochrony przyrody podzielić można na te trwałe (powoływanie parków, rezerwatów czy stref chronionych) jak i te, które wynikają z codziennej pracy a do których należą: spotkania z mieszkańcami, dydaktyka i uświadamianie potrzeb podejmowania tych działań czy dziesiątki innych rodzajów działań, których trudno zliczyć.

W zakresie działań mających za zadanie na trwałe wpisanie się w leśną rzeczywistość wymienimy tylko te najważniejsze. I tak w RDLP Olsztyn utworzono i funkcjonuje spełniając swoje zadania 7 typów rezerwatów (tab. 1).

Utworzono tu między innymi: 30 rezerwatów leśnych, 6 florystycznych, 7 rezerwatów torfowiskowych, 6 rezerwatów krajobrazowych i 13 rezerwatów faunistycznych oraz po jednym rezerwacie stepowym, wodnym i przyrody nieożywionej. Łącznie funkcjonuje tu 65 różnego typu rezerwatów obejmujących aż 11 340,1 ha gruntów z czego 84, 8% stanowią grunty leśne, a zaledwie 15,2% to grunty nieleśne (tab. 1). Wspomnieć należy także, iż prawie połowa z tych obiektów na dzień dzisiejszy posiada opracowane plany ochronne czy wyznaczone zadania ochronne (tab. 2)

Ilość opracowanych planów ochrony dla poszczególnych rezerwatów zwiększa się z roku na rok, jednak związane jest to z wyasygnowaniem dodatkowych, często niemałych, środków za pokrycie kosztów opracowania takich planów.

W zakresie form ochrony przyrody na terenie administrowanym przez RDLP w Olsztynie występują m. in. pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne,

Tab. 1. Formy ochrony przyrody w RDLP Olsztyn – 2010r.

Rezerwy przyrody	Parki krajobrazowe	Obszary chronionego krajobrazu	Użytki ekologiczne	Stan dokumentacji	Zespoły Przyrodniczo-Krajobrazowe	Ochrona strefowa
Liczba obiektów						
65	5	59	78	1	5	587
Powierzchnia w ha						
11340,1	47303,0	341161,0	1268,1	515,0	12540,0	23031,0
% powierzchni leśnej RDLP						
2	8,3	60	0,22	0,99	2,2	4,06

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 2. Formy ochrony przyrody w Lasach Państwowych: Plany ochrony rezerwatów wg. stanu na 31. 12.2011r.

Lp.	RDLP Olsztyn	Rezerwy ogółem	Plan ochrony jest	Zadania ochronne tak	Brak dokumentów
		szt.	szt.	szt.	szt.
1	Razem	65	21	11	35

Źródło: Opracowanie własne.

użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe a także ochrona strefowa (tab. 3)

Wśród 1027 pomników przyrody najliczniejszą grupę stanowią drzewa - 94, 6% w tym pojedyncze drzewa - 78, 5% obiektów, grupy drzew - 14, 5%, aleje - 1,6%. Głazy narzutowe, skałki i jaskinie stanowią zaledwie 5, 4% obiektów chronionych.

Na terenie RDLP Olsztyn wydzielono jedno stanowisko dokumentacyjne jednakże o znacznym obszarze. Wynosi on bowiem aż 515 ha gruntów w przeważających mierze leśnych (tab. 3). W RDLP Olsztyn wydzielono aż 79, użytków ekologicznych a łączna ich powierzchnia wynosi niespełna 1300 ha (tab. 4). Niewiele bo zaledwie 5 istnieje tu zespołów przyrodniczo-krajobrazowych. Obejmują one jednak ponad 12537 ha z czego w większości zlokalizowane są również na powierzchniach leśnych (tab. 4). Kolejną formą ochrony przyrody występującą na terenach RDLP Olsztyn jest ochrona strefowa wybranych gatunków zwierząt (tab. 4). Wydzielono tu znaczną ilość, bo aż 579 miejsc ochrony ścisłej i częściowej ochrony zwierząt zarówno na gruntach leśnych jak i powierzchniach nieleśnych. Ochrona strefowa obejmuje łącznie ponad 20 tys. ha.

Do zwierząt objętych ochroną na terenie północno-wschodniej polski należą takie gatunki jak: orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*), bielik (*Haliaeetus albicilla*), kania czarna (*Milvus migrans*), kania ruda (*Milvus milvus*), rybołów (*Pandion haliaetus*), puchacz (*Bubo bubo*), bocian czarny (*Ciconia nigra*), cietrzew (*Tetrao tetrix*), żółw błotny (*Emys orbicularis*), wilk (*Canis lupus*) a z gatunków roślin granicznik płucnik (Bieniaszewski i in. 2010, 2011). Szczegółowe dane o

Tab. 3. Formy ochrony przyrody w Lasach Państwowych: Rezerwaty wg stanu na 31.12.2011r.

RDLP Olsztyn	Rezerwaty wg. typu												Łączna pow. rezerwatów wg kat. gruntów		Ogółem	Pow. zgodna z rozprząd. tworzącym rezerwat	Pow. rezerwatu poza granicami PGL LP		
	leśne	florystyczne		stepowe	słonoroślowy	torfowiskowy		wodne	przyrody nieżywio-nej	rajobrazowe	faunistyczne	nieleśna							
		ogółem	szt			ha	ogółem					szt	ha	leśna				nieleśna	
Razem	30	6	1	0	7	835,24	1	106,30	1	24,04	6	13	4 690,15	9 557,98	1 799,69	65	11 357,67	11 276,27	1 334,87

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 4. Formy ochrony przyrody w lasach państwowych: pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, ochrona strefowa wg stanu na 31.12.2011r.

RDLP Olsztyn	Pomniki przyrody						Stanowiska dokumentacyjne			Użytki ekologiczne			Zespoły przyrod-krajobraz.			Ochrona "strefowa" wybranych gat. zw.								
	Pojed. drzewa	Grupy drzew	Aleje	Głazy narzut.	Skalki, jaskinie i inne	w tym: pomn. "pow. **"	pow. leśna	pow. nieleśna	pow. leśna	pow. nieleśna	pow. leśna	pow. nieleśna	pow. leśna	pow. nieleśna	ogółem	w tym powierzchnia:								
																szt	ha	szt	ha	szt	ha	szcisa	częściowa	leśna
Razem	806	149	16	51	5	1027/15,1	1	515	489	26	79	1270,3	325,2	945	5	12537	8944	3593	579	20289	5901	14388	19148	11401

Źródło: Opracowanie własne.

liczebności ptaków i zwierząt a także ilości par i ilości stref ochronnych przedstawiono w tabeli 4 oraz w publikacji wcześniejszej autora (Bieniaszewski 2010). Przywołać tu należy również nowe inicjatywy leśników z RDLP Olsztyn. Są to m.in. programy zwiększenia populacji cietrzewia (N-ctwo Jedwabno) czy też restytucja rysia (N-ctwo Nowe-Ramuki).

Innym elementem służącym do poznania stosunków i wzajemnych powiązań w ekosystemach są i powinny być powierzchniowo referencyjne (Rykowski 2010). Wydaje się jednak, iż to ważne narzędzie w rękach leśnika badacza - to swoiste pole doświadczalne nie do końca jest docenione. W olsztyńskiej RDLP ogólny procent powierzchni referencyjnych w stosunku do całkowitej powierzchni zarządzanych lasów wynosi zaledwie 5,62%, lecz waha się w szerokich granicach w zależności od siedliska

Najmniejszy udział powierzchni referencyjnych wydzielono na siedliskach BMśw (1,18%) a największy udział powierzchni referencyjnych wydzielono na siedliskach Bb (52,2 %). Stosunkowo wysoki procent powierzchni referencyjnych w tym siedlisku wynika z faktu niewielkiej powierzchni ogólnej tego siedliska.

Powierzchnie referencyjne, jak słusznie pisze Rykowski (2010), *„mają udzielać referencji gospodarce leśnej zbliżonej do natury; stanowić odniesienie i źródło informacji o przebiegu procesów przyrodniczych niezakłóconych interwencjami gospodarczymi i w ten sposób, poprzez analizy porównawcze, służyć doskonaleniu działań gospodarczych w lasach zagospodarowanych*. Według tego autora *„lasy referencyjne nie stanowią wzorca ani modelu, do którego należałoby dążyć w działaniach gospodarczych, mają być źródłem wiedzy i świadczyć o poprawności naturalnej czy półnaturalnej hodowli lasu lub leśnictwa zbliżonego do natury”*.

Osobnym narzędziem w propagowaniu ochrony przyrody a zarazem spełniających wiele funkcji od badawczych i miejsca wdrażania nowej proekologicznej gospodarki leśnej, po edukacyjne są Leśne Kompleksy Promocyjne.

W okresie od 1994 do 2011 roku dyrektor generalny LP powołał w sumie 25 Leśnych Kompleksów Promocyjnych. Łączny obszar działania wszystkich LKP obejmuje 1 211 231 ha z ogólnej powierzchni będącej w administracji LP, co stanowi około 17% całkowitej ich powierzchni.

Na terenie administrowanym przez RDLP w Olsztynie znajdują się dwa tego typu obszary. Pierwszy, LKP - Lasy Mazurskie, decyzją Dyrektora Generalnego LP został powołany do życia 30 października 2002 roku i zlokalizowany jest na granicy RDLP Olsztyn i RDLP Białystok. Tworzy go pięć nadleśnictw i obejmuje swoim obszarem 118216 ha gruntów. Drugi, LKP - Lasy Olsztyńskie powstał w 2011 roku, decyzją z dnia 29 listopada 2011 i obejmuje swoim zasięgiem dwa nadleśnictwa (Kudypy i Olsztyn). Szerszą informację o LKP Lasy Mazurskie przedstawiono w publikacji Bieniaszewskiego i in. z 2010 r.

Jako kolejne narzędzie, bardzo dobrze służące propagacji ojczyściej przyrody a jednocześnie spełniające cały szereg funkcji, od naukowych, które przejawiają się

Tab. 5. Ochrona strefowa wg/. stanu na 31.12.2011r.

Lp.	Nadleśnictwo*	Nazwa gatunku	Ochrona strefowa					
			Liczba par (lp. 1 – 14)	w tym powierzchnia:		Ilość stref	liczba gniazd w strefie	
				Ścisła okresowa (ha)	leśna nieleśna (ha)			(szt)
1.	Bartoszyce, Dobrocin, Dwukoły, Górowo Ił., Ilawa, Jagiełek, Jedwabno, Korpele, Kudypy, Lidzbark, Miłomłyn, Młynary, Mirągowo, Myszyniec, Nidzica, Nowe Ramuki, Olsztyn, Olsztynek, Orneta, Parciaki, Przasnysz, Srokowo, St. Jabłonki, Strzałowo, Susz, Szczytno, Zaporowo, Wielbark	orlik krzykliwy	Sztuk (lp. 15 – 23) /ha	334	2283,52	8 745,12	357	466
			9402,25	7 118,73	657,13	x	115	
2.	Bartoszyce, Dobrocin, Dwukoły, Górowo Ił., Ilawa, Jagiełek, Jedwabno, Korpele, Kudypy, Lidzbark, Miłomłyn, Młynary, Mirągowo, Myszyniec, Nidzica, Nowe Ramuki, Olsztyn, Olsztynek, Orneta, Srokowo, St. Jabłonki, Strzałowo, Susz, Szczytno, Wipsowo i Zaporowo.	bielik	80,00	1 322,72	5 179,17	92	111	
			5 546,41	4 223,69	367,24	x	27	
3.	Górowo Ił., Ilawa, Jedwabno, Miłomłyn, Nidzica, Nowe Ramuki, Olsztynek, St. Jabłonki, Strzałowo, Susz.	kania czarna	14,00	81,15	308,87	16	19	
			319,36	238,21	10,49	x	5	
4.	Ilawa, Jedwabno, Kudypy, Miłomłyn, Olsztynek, Orneta, Susz, Jagiełek	kania ruda	11,00	85,99	357,06	18	22	
			396,95	310,96	39,89	x	1	
6.	Mirągowo, Olsztynek	puchacz	678,01	529,57	18,31	x	5	
			1	13,00	61,00	2	2	
			70,00	57,00	9,00	x	0	

7.	Bartoszyce, Ciechanów, Dobrocin, Dwukoły, Górowo II, Iława, Jagiełek, Jedwabno, Kudypy, Lidzbark, Miłomłyn, Młynary, Myszyniec, Nidzica, Nowe Ramuki, Olsztynek, Orneta, Parciaki, Przasnysz, Spychowo, Stokowo, St. Jabłonki, Strzałowo, Susz, Szczytno, Wichrowo, Zaporowo.	bocian czarny	55,00	423,26	2 812,51	68	62
			2 884,75	2 461,49	72,24	x	23
8	Jedwabno, Myszyniec, Parciaki, Spychowo, Szczytno, Wielbark	cietrzew	15	1 511,46	1 439,74	5	
			1 511,46	0,00	71,72	x	
9.	Jedwabno, Miłomłyn, Nidzica Nowe Ramuki, Olsztynek, Wipsowo, Zaporowo	żółw błotny	21,00	3,48	0,00	0	
			3,48		3,48	x	
10	Górowo, Jagiełek, Jedwabno, Korpele, Lidzbark, Miłomłyn, Miragowo, Myszyniec, Nidzica, Nowe Ramuki, Olsztynek, Orneta, Parciaki, Przasnysz, Spychowo, St. Jabłonki, Susz, Wipsowo	wilk	17				
11	Jedwabno, Miłomłyn, Nidzica, Olsztynek,, Susz, Nowe Ramuki	granicznik płucnik	39	7,85	27,04	2	
			27,04	6,35	0	x	
Razem			505p/92szt	5 880,87	19 590,21	579,00	701
			20 839,71	14 946,00	1 249,50		176

Źródło: Opracowanie własne.

Tab. 6. Procentowy udział siedlisk powierzchni referencyjnych w RDLP Olsztyn.

Lp.	TSL	Powierzchnia ogółem w RDLP	Powierzchnia referencyjna danego siedliska	Udział w %
		ha	ha	%
1.	Bs	4 058,31	843,20	20,8
2,	Bb	16 077,10	8 395,39	52,2
3,	Bw	1 512,22	206,51	13,7
4,	BMb	6 764,85	2 078,51	30,7
5,	Bśw	98 676,04	2 117,01	2,15
6,	BMśw	137 973,15	1 628,34	1,18
7,	BMw	9 340,83	426,81	4,6
8,	LMb	6 259,57	1616,80	25,8
9,	LMw	10 519,33	524,48	5,0
10,	Lł	1 023,42	273,56	26,7
11,	LMśw	134 775,56	2 736,57	2,02
12,	Lw	13 627,98	1 074,05	7,9
13,	Lśw	116 136,77	5 032,46	4,3
14,	Ol	20 080,62	4 667,78	23,2
15,	Olj	3 746,47	762,11	20,3
16,	Inne		243,5	
Ogółem		580 572,22	32 627,08	

Źródło: Opracowanie własne.

w testowaniu nowych gatunków i ich zdolności przeżycia w surowym klimacie północno-wschodniej Polski, po funkcje dydaktyczne dla mieszkańców dużej aglomeracji, w tym głównie młodzieży, jest Leśne Arboretum w Kudypach im. Polskiego Towarzystwa Leśnego.

Ten leśny ogród dendrologiczny powstał stosunkowo niedawno, bo zaledwie w 1989 roku, lecz już dziś jest widoczny i zajmuje znaczące miejsce na mapie ogrodów dendrologicznych w Polsce. Leśne Arboretum w Kudypach zajmuje powierzchnię ponad 15 ha i ma charakter parku leśnego. Park ten składa się z dwóch podstawowych działów. Dział pierwszy zajmuje powierzchnię 4 ha i obejmuje kolekcje drzew i krzewów obcego pochodzenia. Dział drugi o powierzchni 3 ha grupuje florę polską. W stanie nienaruszonym pozostaje półhektarowy fragment 200 letniego drzewostanu, jako przykład grądu wysokiego. Pozostała część obszaru stanowi rezerwę obszarową Arboretum.

Zgodnie z wymogami tego typu jednostek kolekcje roślinne są szczegółowo zinwentaryzowane i udokumentowane. Znane jest ich pochodzenie, wiek i sposób rozmnażania.

W ogrodzie tym prowadzi się badania naukowe w tym szczegółowe badania obserwacje i pomiary dotyczące wzrostu, kwitnienia i owocowania oraz zdrowotności, a w szczególności zdolności adaptacyjnych badanych gatunków.

Arboretum na dzień dzisiejszy grupuje ponad 1000 gatunków i odmian drzew i krzewów i krzewinek. Zgrupowano tu wszystkie rodzime gatunki iglaste, a wśród liściastych bez mała wszystkie gatunki występujące w Polsce. Dla potrzeb kolekcji

roślin zielnych rozbudowano dział flory polskiej niżowej, który zajmuje naturalne i sztucznie ukształtowane fragmenty siedlisk. Naturalne torfowiska i tereny bagienne oraz zaadaptowane na ich obrzeżach zbiorniki wodne są miejscem dla kolekcji gatunków występujących na olsach, oraz flory torfowisk niskich, przejściowych i mszarnego torfowiska wysokiego a także flory bagiennej. Zbiorowiska grądu wysokiego a także niskiego i lasu mieszanego, dla celów dydaktycznych i poznawczych są uzupełniane gatunkami roślin charakterystycznych dla tych zespołów roślinnych.

Arboretum w Kudypach rozwijało się prężnie od samego początku swego istnienia. Jednak ostatnie lata to dynamika, godna uznania. Arboretum zwiększyło znacznie swój obszar, utworzono w nim stałą, interesująca ekspozycję z gładów narzutowych występujących na tym terenie. Z pozyskanych środków i własnej pracy oraz zaangażowania zespołu pod obecnym kierownictwem wybudowano budynek, nowoczesnie wyposażony, przeznaczony dla prowadzenia dydaktyki dla licznie odwiedzających ten obiekt dzieci, młodzieży i studentów. Arboretum jest, bowiem naturalnym zapleczem naukowym i dydaktycznym dla wydziałów przyrodniczych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Ogród ten stał się perłą na turystycznej mapie Olsztyna i bez wątpienia chlubą RDLP w Olsztynie. Ostatnie lata to złoty okres w rozwoju tej placówki.

PODSUMOWANIE

Z powyższego opracowania wynika, iż w na terenie RDLP w Olsztynie działania nakierowane na ochronę i zachowanie zasobów przyrody w możliwie dobrym stanie prowadzone są na dużą skalę i z dużym zaangażowaniem. Posiadana wiedza w tym zakresie wskazuje, iż poziom zaangażowanych środków jest porównywalny do środków wydatkowanych na ten cel w innych RDLP w Polsce. Środki te zabezpieczają koszty ochrony przyrody powodując wyraźny pozytywny wpływ na kondycję przyrody i ochronę całej bioróżnorodności. Przykładem mogą tu być chociażby najnowsze sukcesy leśników z programem zwiększenia populacji cietrzewia i restytucji rysia.

Istnieje, co prawda zauważalny konflikt pomiędzy nakładami na ochronę bioróżnorodności ponoszonymi przez PGL LP a oczekiwaniami administracji z urzędu odpowiedzialną za jej kondycję (GDOŚ).

Analizując stan zachowania przyrody w Polsce w porównaniu do innych, sąsiednich krajów UE stwierdzić należy, iż w Polsce wielokrotnie przekraczany jest obszar wydzielonych lasów ochronnych. Jak pisze Pigan i Błasiak (2010), na chwilę obecną pod zarządem LP znajduje się około 50% lasów zaliczanych do ochronnych, w których funkcja produkcyjna jest maksymalnie ograniczona i podporządkowana funkcjom ochronnym, zaś średni udział lasów ochronnych w wielu krajach nie przekracza poziomu 20%. Podobne dane dotyczące zachodniego sąsiada Polski przytacza Slowik (2010).

Taka sytuacja, na skutek znacznego ograniczenia wielkości pozyskania w tych obszarach chronionych, stawia nasze leśnictwo w trudnej sytuacji. Przytoczyć tu

należy również słowa Kapuścińskiego, (2002) który apeluje by „w relacjach między zadaniami gospodarczymi i związanymi z ochroną przyrody w LP, ... pamiętać, że dla zachowania niezbędnej równowagi i wzajemnej zgodności między wszystkimi funkcjami lasu nie można przekroczyć pewnych granic i proporcji”.

Wyzwaniem najbliższych lat dla LP będzie jednak sprostanie oczekiwaniom rynku na zwiększone dostawy drewna połączone z umiarkowanym, dostosowanym do realnych możliwości wielkością jego pozyskania.

LITERATURA

- Adamowicz K. 2012. Czy potrzebny jest zintegrowany system importu drewna w Polsce. Las Polski. 2012 Nr 10, ss.20-21.
- Bieniaszewski T., Karetko J., Artych P. 2010. Zarządzanie zasobami leśnymi, na przykładzie Leśnego Kompleksu Promocyjnego – Lasy Mazurskie, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji dydaktycznych, w latach 2002-2009. [W:] K. Kannenberg i H. Szramka (red.) . Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi. Tom IV. ss. 200-225.
- Bieniaszewski T., Dąbrowski D., Karetko J., Artych P., Skowron Sł. 2011. Restytucja ekosystemów mokradłowych na terenie „Mazurskiego Parku Krajobrazowego. [W:] K. Kannenberg i H. Szramka (red.) . Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi. Tom IV. ss. 7-35.
- Brunka M. 2009. Ocena skuteczności rezerwatowej formy ochrony przyrody na przykładzie Nadleśnictwa Woziwoda. [W:] K. Kannenberg i H. Szramka (red.) . Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, Tom III. ss. 123-145.
- Dawidziuk J., Zajączkowski St. 2011. Ochrona przyrody w planach urządzania lasu w Lasach Państwowych. [W:] K. Kannenberg i H. Szramka (red.) . Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, Tom V. ss. 228-244.
- Dawidziuk J. 2012. Wyd. Przemysł Drzewny 2012 nr 3/4, ss.18-21.
- Fonder W. 2012. Wyd. Przemysł Drzewny 2012 nr 3/4, ss. 22-26.
- Frydel K. , Nawrocka-Grześkowiak U. 2009. Cis pospolity (*Taxus baccata* L.) w Nadleśnictwie Kaliska. [W:] K. Kannenberg i H. Szramka (red.) . Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, Tom III. ss. 155-174.
- Grzywacz A., Marszałek E. 2007. Prawne aspekty ochrony przyrody w ekosystemach leśnych. [W:] K. Kannenberg i H. Szramka (red.) . Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, Tom I. ss. 10-25.
- Grzywacz A. 2011. Drzewa w krajobrazie kulturowym. [W:] K. Kannenberg i H. Szramka (red.) . Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, Tom V. ss. 245-259.
- Kapuściński R. 2002. Zadania gospodarcze lasów a funkcje ochrony przyrody. VII Sympozjum ochrony ekosystemów leśnych. Rogów 25-27 marca 2002. Wyd. SGGW Warszawa 2002, ss. 15-19.

- Laurow Z. 2012. Wielofunkcyjność lasów. *Las Polski*. 2012 nr 10, ss. 10-11.
- Malinow A. 2012. Rośnie zagrożenie. *Las Polski*. 2012 nr 10, ss. 26-28.
- Pigan M., Błasiak J. 2010. Problemy ochrony przyrody w Lasach Państwowych. *Problemy ochrony przyrody w lasach*. Sękocin Stary 16-19 marca 2010. Wyd. IBL 2010, ss. 24-26.
- Referowska-Chodak E. 2008. Wybrane aspekty planowania rozwoju sieci rezerwatów przyrody w Lasach Państwowych. [W:] K. Kannenberg i H. Szramka (red.). *Zarządzanie ochroną przyrody w lasach*. Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, Tom II. ss. 109-123.
- Rykowski K. 2010. Ochrona przyrody a gospodarka leśna – konflikt czy współpraca? *Problemy ochrony przyrody w lasach*. Sękocin Stary 16-19 marca 2010. Wyd. IBL 2010, ss. 91-108.
- Słowik J. 2010. Natura 2000; Nature conservation In German forests. Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, Tom IV. ss. 146-159.
- Stocki J. 2012. Leśne Kompleksy Promocyjne “Zielona wizytówka” Lasów Państwowych. *Wyd. Przemysł Drzewny* 2012 nr 3/4, ss. 34-42.
- Szujewski A. 2010. Miejsce ochrony przyrody w modelu gospodarki leśnej. *Problemy ochrony przyrody w lasach*. Sękocin Stary 16-19 marca 2010. Wyd. IBL 2010, ss. 85-89.
- Szwagrzyk J. 2007. Racjonalna gospodarka zasobami leśnymi a ochrona przyrody w lasach. [W:] K. Kannenberg i H. Szramka (red.). *Zarządzanie ochroną przyrody w lasach*. Wyd. Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi, Tom I. ss. 26-34.
- Tarasiuk S., Wesoły W. 2012. Stawiać na rozwój. *Las Polski* 2012, nr 10, ss. 12-13.
- Wójcik R. 2010. Obszarowe formy ochrony i ich wpływ na gospodarkę leśną. *Problemy ochrony przyrody w lasach*. Sękocin Stary 16-19 marca 2010. Wyd. IBL 2010, ss. 128-134.

STRESZCZENIE

Powyższe opracowanie ma za zadanie przybliżyć czytelnikowi skomplikowany układ wzajemnych relacji na poziomie produkcja surowca drzewnego i ochrona ekosystemów leśnych a w zasadzie całej przyrody polskiej. Bowiem jak pisze Kapuściński (2002), lasy polskie stanowią prawie 30% powierzchni kraju i skupiają ponad 65% gatunków flory i fauny w Polsce. Już ten fakt pozwala sformułować właściwe wnioski, co do ich roli. Niezapominać jednak należy i o tym, iż tak wielki ekosystem oddziałuje w istotny sposób na kształtowanie się klimatu, obiegu wody czy też jest miejscem pracy dla wielu ludzi w Polsce.

Osiągnięcia RDLP Olsztyn w zakresie ochrony przyrody, chociaż nie wszystkie zrealizowane, to jednak należy je uznać za znaczące. Ochronę przyrody prowadzi się w 8 typach rezerwatów. Utworzono tu między innymi: 30 rezerwatów leśnych, 6 florystycznych, 7 rezerwatów torfowiskowych, 6 rezerwatów krajobrazowych i 13 rezerwatów faunistycznych a także stepowy, wodny i przyrody nieożywionej. Łącznie na terenie działalności RDLP Olsztyn funkcjonuje 65 różnego typu rezerwatów obejmujących aż 11 276, 27 ha gruntów. Z kolei w

zakresie form ochrony przyrody na terenie administrowanym przez RDLP w Olsztynie występują m.in. pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe a także ochrona strefowa. Wśród 1027 pomników przyrody najliczniejszą grupę stanowią drzewa, w tym pojedyncze drzewa, grupy drzew i aleje. Głazy narzutowe, skałki i jaskinie stanowią niewielki procent obiektów chronionych. Dodatkowo na terenie RDLP Olsztyn wydzielono jedno stanowisko dokumentacyjne o znacznym obszarze. Obszar tego stanowiska wynosi 515 ha gruntów w przeważających mierze gruntów leśnych. Znacznie więcej, wydzielono, użytków ekologicznych, ich łączna powierzchnia wynosi niespełna 1300 ha. Istnieje tu 5 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i obejmują one ponad 12537 ha. Kolejną formą ochrony przyrody występującą na terenach RDLP Olsztyn jest ochrona strefowa wybranych gatunków zwierząt. Wydzielono tu znaczną ilość, bo aż 579 miejsc ochrony ścisłej i częściowej ochrony zwierząt, zarówno na gruntach leśnych jak i powierzchniach nieleśnych. Ochrona strefowa obejmuje łącznie ponad 20 tys. ha.

Do zwierząt chronionych na terenie północno-wschodniej polski należą występujące tu takie gatunki chronione jak: orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*), bielik (*Haliaeetus albicilla*), kania czarna (*Milvus migrans*), kania ruda (*Milvus milvus*), rybołów (*Pandion haliaetus*), puchacz (*Bubo bubo*), bocian czarny (*Ciconia nigra*), cietrzew (*Tetrao tetrix*), żółw błotny (*Emys orbicularis*), wilk (*Canis lupus*) a z gatunków roślin granicznik płucnik (*Lobaria pulmonaria*). Godnym propagacji są nowe inicjatywy leśników z RDLP Olsztyn dotyczące m.in. programu zwiększenia populacji cietrzewia (N-ctwo Jedwabno) i restytucja rysia (N-ctwo Nowe-Ramuki).

Podsumowując ochrona przyrody w północno-wschodniej Polsce prowadzona jest sumiennie i z wielką odpowiedzialnością. Troska o zachowanie bioróżnorodności w możliwie nieuszczerplonym stanie jest powszechna, przynosi więc wymierne efekty.

SUMMARY

This article discusses complex relations between timber production, the protection of forest ecosystems and nature conservation measures in the entire country. According to Kapuściński (2002), forests cover nearly 30% of Poland's territory, and they are the habitat of more than 65% of flora and fauna species. The above data clearly indicate that forests play a very special role in Poland. This giant ecosystem has an immense impact on climate and water circulation. The forestry sector also generates thousands of jobs.

The Regional Directorate of State Forests (RDSF) in Olsztyn has made an outstanding contribution to nature conservation, although selected flagship projects still await implementation. The Directorate created 30 forest reserves, six flora reserves, seven peat bog reserves, six landscape reserves, 13 fauna reserves as well as reserves of steppe vegetation, aquatic ecosystems and inanimate nature. The RDSF in Olsztyn operates a total of 65 reserves spanning an area of 11,276.27 ha. The prevailing forms of nature conservation in the region include natural monuments, geological formations, ecological sites, special landscape areas and

nature protection zones. The group of 1027 natural monuments comprises mostly trees, including single trees, groups of trees and alleys. Erratic boulders, crags and caverns have a small share of protected sites. There is a large protected geological assemblage covering an area of 515 ha, mostly in forests. A much larger number of ecological sites have been established by the RDSF in Olsztyn, and they cover a combined area of almost 1300 ha. Five scenic landscape areas occupy more than 12,537 ha. Nature protection zones which provide habitat for selected animal species have also been created. A total of 579 strict and partial protection sites are found in forests and other (non-forest) areas, and they span a combined area of more than 20,000 ha.

North-eastern Poland is the habitat of many protected animal species, among them the lesser spotted eagle (*Aquila pomarina*), white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*), black kite (*Milvus migrans*), red kite (*Milvus milvus*), osprey (*Pandion haliaetus*), Eurasian eagle-owl (*Bubo bubo*), black stork (*Ciconia nigra*), black grouse (*Tetrao tetrix*), European pond turtle (*Emys orbicularis*) and wolf (*Canis lupus*). The tree lungwort (*Lobaria pulmonaria*) is a protected plant species. The most recent projects implemented by the RDSF in Olsztyn include a program to increase the population size of the black grouse (Jedwabno Forest Division) and a lynx reintroduction scheme (Nowe Ramuki Forest Division).

In north-eastern Poland, nature conservation measures are implemented with the highest diligence and responsibility. Sustainable forest management practices and biodiversity preservation programs are initiated to create a relationship of harmonious coexistence between the man and nature.